

ВРЕГУЛЮВАННЯ АНТИМОНОПОЛЬНОЇ СПРАВИ ЄС ПРОТИ "ГАЗПРОМУ". МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНИ

24 травня Європейська Комісія оприлюднила [остаточне та обов'язкове рішення](#) у рамках своєї антимонопольної справи 39816 щодо поставок газу до Центральної та Східної Європи, згідно з яким вона зобов'язала "Газпром" виправити численні зловживання на європейському газовому ринку. А саме, відповідно до статті 9 антимонопольного [Регламенту Ради \(ЄС\) 1/2003](#), Єврокомісія висунула вимогу, щоб "Газпром" припинив та не здійснював у майбутньому практику роз'єднання газових ринків у Центральній та Східній Європі, шляхом (i) створення контрактних бар'єрів для вільного руху газу, (ii) запобігання поставкам газу на ізольовані ринки (наприклад, країн Балтії та Болгарії), (iii) неконкурентного ціноутворення на газ та (iv) використання домінуючого положення у постачанні газу з метою отримання політичних чи інших переваг.

Конкретні зобов'язання, введені Єврокомісією, будуть діяти протягом 8 років і передбачають накладення суттєвих санкцій в разі їх невиконання. Відповідно до механізму забезпечення виконання Регламенту 1/2003, за кожне невиконання зобов'язань, передбачених цим рішенням, "Газпром" може бути оштрафований на суму до 10% від його загального обороту за попередній фінансовий рік.

Важливість для України

Завдяки поширенню дії рішення на контракти між "Газпромом" та його клієнтами в межах ЄС, які використовують договірні точки поставки газу на території та на кордонах держав-членів ЄС, Єврокомісія зробила перший крок, спрямований на те, щоб застосувати законодавство ЄС щодо конкуренції у пунктах з'єднання газотранспортних систем ЄС та України та забезпечити його дотримання.

Остаточне рішення є важливим для України у різних аспектах, а саме у контексті створення сприятливих умов для потенційного подальшого розблокування існуючої пропускної спроможності сполучення із Словаччиною, більш обґрунтованих цін на газ у країнах ЦСЄ та, нарешті, посилення принципів взаємності та солідарності в Енергетичному Співтоваристві.

Більш конкурентні закупівлі газу. До цих пір "Газпром" часто вдавався до різних застарілих механізмів розділу газових ринків, що базувалися на конкретних контрактних обмеженнях у поєднанні з його домінуючим положенням найбільшого (з великим відривом) джерела газу. Тепер, за наявності недвозначної та жорсткої заборони умов щодо обмеження перепродажу газу та умов щодо точок призначення, Україна зможе бути більш гнучкою при укладенні контрактів на постачання природного газу із сусідніх держав-членів ЄС. Додаткові контрактні джерела постачання газу з ЄС призведуть до посилення енергетичної безпеки України, яка перебуває [під постійним тиском з боку "Газпрому"](#).

Транскордонний газопровід (інтерконнектор) у точці «Вельке Капушани». Газопровід між Ужгородом (Україна) та Вельке Капушани (Словаччина) є магістральним та основним пунктом з'єднання між словацьким оператором газотранспортної системи (ОГС) Eustream та українським ОГС "Укртрансгаз". Він відомий [тривалою відмовою](#) Eustream укласти договір про об'єднання систем з "Укртрансгазом". Ця відмова ґрунтувалася на положеннях спадкового контракту (legacy contract) з "Газпромом", який фактично виконує функції ОГС в межах цього інтерконнектора, резервує практично всі наявні потужності трубопроводів для роботи в одному напрямку і відмовляється співпрацювати, не надаючи "Укртрансгазу" шиппер-коди.

Газовимірвальні станції в Ужгороді та Вельке Капушанах поєднані 4 паралельними газопроводами загальною потужністю [92,6 млрд м³ на рік](#). У вересні 2014 року Україна завершила прокладання п'ятого трубопроводу у цьому регіоні з пропускною здатністю 14,5 млрд м³ на рік, який з'єднує Ужгород та сусіднє словацьке місто Будінце, і на сьогодні це єдиний шлях для реверсного потоку газу. За умовами спадкового контракту з Eustream, компанія "Газпром експорт" зарезервувала 74 млрд м³ на рік із загальної пропускної здатності 92,6 млрд м³ на рік, фактично блокуючи і решту потужності, що на практиці перешкоджає фізичному реверсу газу в Україну із західного напрямку.

Ще у 2015 році відома міжнародна юридична фірма Wikborg&Rein провела [детальний юридичний аналіз](#) питань, пов'язаних з цим інтерконнектором, і їх висновки повністю застосовні і сьогодні (але, можливо, вони перестануть бути актуальними після того, як Єврокомісія прийняла дане рішення). Юридичні фахівці головним чином відстоюють наступну позицію: хоча Eustream сертифікована як єдиний словацький ОГС, проте, на основі спадкового контракту, "Газпром експорт" прямо виступає оператором ГТС у цьому інтерконнекторі. Ця ситуація фактично означає пряме порушення компанією Eustream своїх обов'язків як ОГС, оскільки вона не може передавати свої функції жодній іншій стороні. Крім того, "Газпром експорт" за жодних умов не може бути правомірним оператором, оскільки він поєднує діяльність із транспортування газу з

постачанням газу. Нарешті, згідно з Третім енергетичним пакетом ЄС, а саме статтею 2(4) та пунктом (1)(a) статті 13 [Директиви 2009/73/ЄС](#), статтею 12(2) [Регламенту \(ЄС\) 715/2009](#), задля технічного завершення формування ринку та взаємозв'язків на ньому, кожен національний ОГС зобов'язаний співпрацювати з ОГС сусідньої країни шляхом підписання відповідної угоди. На практиці "Газпром" здійснює свій контроль, не надаючи "Укртрансгазу" шиппер-кодів, які є базовим технічним протоколом для транскордонного транспортування газу. Таким чином, "Газпром" перешкоджає доступу третім сторонам до інтерконектору, діє з прямим порушенням вимог щодо анбандлінгу та сертифікації, а також явно не дотримується принципу оптимального використання пропускної здатності міжнародних з'єднань, чим шкодить європейському ринку через розділення систем.

Як далі йдеться у юридичному висновку, загальновідомим фактом є те, що законодавство ЄС про енергетику не захищає спадкові контракти, які повинні бути змінені та адаптовані, якщо вони суперечать Третьому енергетичному пакету. Це правило, вочевидь, впливає з багатої практики, яка доводить той простий факт, що підписання договору до того часу, як Третій енергетичний пакет набрав чинності, не перешкоджає обов'язковому виконанню директив, регламентів та інших відповідних положень.

Вивільнення пропускної здатності з'єднань між системами та справедливе ціноутворення. Ще важливішим є те, що зобов'язуючи "Газпром" дозволити своїм клієнтам перевести свої поставки через інші точки постачання незалежно від договірних зобов'язань, Єврокомісія надала аргументацію для України щодо вимоги розблокування невикористаних потужностей інтерконекторів з країнами ЄС. Перегляд контрактів між "Газпром" та його клієнтами відповідно до Третього енергетичного пакету ЄС дозволить забезпечити доступ третіх сторін (*third-party access, TPA*) до всіх точок з'єднання між системами. Крім того, Єврокомісія висунула вимогу, щоб "Газпром" запропонував справедливий механізм перегляду цін, який має бути запроваджений в усіх існуючих та нових контрактах терміном більше 3 років. В умовах більш справедливої ринкової цінової політики в межах країн Східної Європи та кращою ціновою конкуренцією із країнами Західної Європи, Україна може отримати вигоду від нижчих цін, так само як й інші країни регіону.

Принцип взаємності в рамках Енергетичного співтовариства. З моменту свого створення, Енергетичне Співтовариство не могло повністю виконати один із своїх найважливіших принципів – відсутність дискримінації. Накладаючи юридично обов'язкові зобов'язання Договірним Сторонам (таким як Україна), Єврокомісія не поспішала приймати відповідні зобов'язання перед ними. Секретаріат Енергетичного Співтовариства неодноразово намагався знайти ефективний інструмент для встановлення такої [взаємності](#), але не досяг значного успіху. Таким чином, із прийняттям цього рішення Єврокомісією, ЄС прямо висунув вимогу застосувати антимонопольне та (принаймні, частково) енергетичне законодавство на кордонах з Договірними Сторонами Енергетичного Співтовариства, чого не було до цього. У цьому рішенні Україна та інші країни Співтовариства можуть побачити значний крок у напрямку реального виконання положень про відсутність дискримінації Договору про заснування Енергетичного Співтовариства та угод про асоціацію з ЄС, де вони є чинними.

З питань інформації та відгуків звертайтеся до DiXi Group:

вул. Інститутська 18 а, офіс 3

м. Київ

+38 044 253 66 94

author@dixigroup.org

